

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан гуманітарно-педагогічного факультету
доц. Інна САВИЦЬКА
«30» 05 2022 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри психології
Протокол № 12 від «20» травня 2022 р.
В.о. завідувача кафедри
доц. Ірина МАРТИНЮК

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Психологія» (ОС «Магістр»)
проф. Віталій ШМАРГУН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДИФЕРЕНЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма «Психологія» (ОС «Магістр»)
Факультет: гуманітарно-педагогічний
Розробники: професор кафедри психології, доктор психологічних наук,
професор Олексій ПОЛУНІН

Київ – 2022 р.

Опис навчальної дисципліни

Диференційна психологія (назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»	
Спеціальність	053 «Психологія»	
Освітній ступінь	Магістр	
Освітня програма	Психологія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	1	1
Лекційні заняття	30 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	8 год.
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	90 год.	134 год.
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

1. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета курсу: сприяння вивченню та систематизації знань про індивідуальні, типологічні та групові психологічні відмінності людей, підґрунтя їх формування, структуру і способи прояву; підвищення психологічної культури магістрантів, ознайомлення їх з різними методами діагностики психологічних відмінностей індивідів.

Завдання вивчення дисципліни:

- сформувати в студентів поняття про предмет психології індивідуальних відмінностей;
- висвітлити сутність класичних і сучасних теорій індивідуальних відмінностей;
- ознайомити з основними експериментальними моделями досліджень в цій галузі;

- розглянути основні світові й вітчизняні теорії темпераменту, характеру, структури інтелекту та здібностей людини;
- пояснити причини й закономірності виникнення та формування індивідуальних психологічних особливостей;
- науково обґрунтувати існування індивідуальних відмінностей;
- розвиток мотивації до професійної та науково-дослідної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- методологічні засади диференційної психології;
- експериментальні моделі досліджень в галузі психології індивідуальних відмінностей;
- класифікацію індивідуальних властивостей людини;
- класичні та сучасні теорії темпераменту;
- класичні та сучасні класифікації характеру;
- класичні та сучасні теорії інтелекту;
- конкретні результати наукових досліджень в царині психології темпераменту, характеру і здібностей;
- закономірності впливу індивідуальних відмінностей на діяльність, процес опанування знань, адаптацію людини і відхилення в поведінці;

уміти:

- застосовувати понятійно-категоріальний апарат диференційної психології в процесі аналізу власної навчальної, наукової та практичної діяльності;
- планувати та проводити психодіагностичне дослідження/обстеження, спрямоване на виявлення індивідуальних відмінностей;
- вміти виявляти, аналізувати індивідуальні відмінності та враховувати їх у професійній діяльності психолога;
- співвідносити загальні закономірності й середні тенденції з індивідуальною варіативністю.

Досягти таких програмних результатів навчання:

- Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ПРН1).
- Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій (ПРН2).
- Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість (ПРН6).
- Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях (ПРН7).
- Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності (ПРН10).

Набуття компетентностей:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК1).
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК3)

- Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК4).
- Цінування та повага різноманітності та мультикультурності (ЗК5).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК7).
- Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети (ЗК9).
- Здатність спілкуватися іноземною мовою (ЗК10).
- Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики (СК1).
- Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності (СК3).
- Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік (СК4).
- Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології (СК5).
- Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах (СК6).
- Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності (СК7).

2. Програма та структура навчальної дисципліни для: повного терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	Інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади диференційної психології												
Тема 1. Історія становлення диференційної психології	8	2	2			4	8	2				6
Тема 2. Місце диференціальної психології в структурі сучасного психологічного знання і її предмет	10	2	2			6	10					10
Тема 3. Методологія диференційної психології.	10	2	2			6	10		2			8
Тема 4. Джерела індивідуальних відмінностей. Інтегральна	10	2	2			6	10	2				8

індивідуальність і її структура.												
Тема 5 Дослідження індивідуальних відмінностей в теорії рис.	12	2	2			8	12		2			10
Тема 6. Диференційно-психологічний підхід до вивчення когнітивної сфери.	12	2	2			8	12	2				10
Тема 7. Структура властивостей темпераменту і диспозиційних властивостей особистості.	13	2	2			9	13					13
Разом за модулем 1	75	14	14			45	75	6	4	-	-	65
Змістовий модуль 2. Принципи диференційно-психологічних досліджень												
Тема 8. Диференційно-психологічні дослідження особистості.	10	2	2			6	10	2				8
Тема 9-10. Взаємозв'язок між психологічними характеристиками, що відносяться до різних сфер.	16	4	4			8	16					16
Тема 11. Цілісний аналіз індивідуальності.	10	2	2			6	10		2			8
Тема 12. Психологія статевих відмінностей	10	2	2			6	10					10
Тема 13. Психофізіологічні основи індивідуальних відмінностей	10	2	2			6	10		2			8
Тема 14. Формування індивідуальних особливостей в процесі розвитку.	10	2	2			6	10					10
Тема 15. Роль соціальних чинників у формуванні індивідуальних відмінностей.	9	2	2			5	9					9
Разом за модулем 2	75	16	16			43	75	2	4			69
Усього годин	150	30	30			90	150	8	8			134

4. Теми практичних занять

П №	Назва теми	Кількість Годин
-----	------------	-----------------

1	Аналіз основних історичних етапів розвитку диференційної психології	2
2	Аналіз методів диференційної психології	2
3	Аналіз методологічного підґрунтя диференційно-психологічних досліджень	2
4	Порівняльний аналіз різних концепцій індивідуальності	2
5	Аналіз індивідуальної поведінки особистості в ситуаціях соціальної взаємодії	2
6	Дослідження когнітивного стилю особистості	2
7	Аналіз структури темпераменту та диспозиційних властивостей особистості	2
8	Аналіз диференційно-психологічних досліджень особистості	2
9-10	Аналіз проявів індивідуального стилю діяльності людини	4
11	Формування висновку про індивідуально-психологічні особливості досліджуваного	2
12	Аналіз відмінностей в емоційній сфері чоловіків і жінок, відмінності у їх здібностях, соціальній активності	2
13	Аналіз методики діагностики властивостей нервової системи Я. Стреляу	
14	Аналіз переваг і недоліків лонгітюдного, методу поперечних зрізів, та порівняльно-вікового методу	2
15	Аналіз впливу етнокультурного чинника на індивідуальні відмінності, вплив сім'ї на формування індивідуальності	2

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

Контрольні питання

1. Диференційна психологія: мета, завдання, місце в системі наук.
2. Предмет диференційної психології. Основні напрямки диференційної психології.
3. Етапи розвитку диференційної психології.
4. Методи диференційної психології.
5. Джерела індивідуальних відмінностей: особистість, індивід, індивідуальність.
6. Вимірювання ступеня мінливості.
7. Універсальність індивідуальних відмінностей.
8. Аналіз ролі спадковості і середовища в детермінації індивідуальних відмінностей

9. Результати використання методів близнюкового, сімейного та прийомних дітей у визначенні ролі спадковості й середовища в детермінації індивідуальних відмінностей.
10. Статеві-вікові і індивідуально-типові класи індивідуальних властивостей.
11. Конституційні, нейродинамічні і гормональні особливості як індивідуально-типові властивості.
12. Типологічні особливості прояву властивостей нервової системи. Типи ВНД.
13. Співвідношення понять «норма», «патологія» і «акцентуація характеру».
14. Класичні традиції дослідження темпераменту: дослідження темпераменту в працях І. П. Павлова.
15. Дослідження темпераменту в працях Б. М. Теплова.
16. Дослідження темпераменту в працях В. Д. Небиліцина.
17. Дослідження темпераменту в працях В. С. Мерліна.
18. Зарубіжні дослідження темпераменту (Г. Ю. Айзенк, Я. Стреляу).
19. Сучасні традиції дослідження типів темпераменту та темпераментальних властивостей (С. Айзенк, М. Айзенк, В. М. Русалов та ін.).
20. Індивідуальний стиль діяльності та життєдіяльності.
21. Концепція соціальних характерів Е. Фромма: за та проти.
22. Маніпулятивні характери Е. Шострома та сучасна реальність.
23. Мораль, культура та особистість у концепції Б. С. Братуся.
24. Я-концепція і фактори її формування.
25. Самооцінка і рівень домагань людини. Локус контролю.
26. Цінності і система ціннісних орієнтацій людини.
27. Асоціальність-просоціальне в поведінці людини.
28. Методологічні та теоретичні проблеми дослідження індивідуального характеру в сучасній психології.
29. Конституціональний підхід у дослідженні індивідуального характеру та сучасна практична психологія.
30. Класифікація особистості О. Ф. Лазурського та сучасна практика.
31. Втілення вчення про функціональні типи К. Юнга в практиці надання психологічної допомоги.
32. Концепція особистісних рис Г. Оллпорта: особистісний диференціал.
33. Підхід В. Гарбузова до проблеми характеру.
34. Підхід Ч. Ломброзо до характеру людини.
35. Реалізація психоаналітичної моделі індивідуальних характерів А. Лоуена у практиці психотерапії.
36. Типи психопатій за П. Б. Ганнушкіним.
37. Типологія характерів за В. П. Кащенко.
38. Типологічна модель К. Леонгарда.
39. Типи психопатій та акцентуацій характеру підлітків у працях О. Є. Лічко.
40. Диференціація в навчанні: актуальні проблеми теорії та практики.
41. Диференціація індивідуальних здібностей та задатків.
42. Теорії творчих здібностей (Я. О. Пономарьов, Дж. Гілфорд, П. Торренс, В. О. Моляко, Едвард де Боно).
43. Проблема якісної і кількісної характеристики здібностей
44. Проблема геніальності
45. Нейроандрогенетична теорія Л. Елліса (диференціація статті).

46. Дослідження статі В. А. Геодакяна (диференціація статі).
47. Еволюційні теорії статі.
48. Теорії психологічного статі.
49. Статеворольова поведінка людини.
50. Взаємодія психології праці з диференційною психологією.
- Діагностика креативності.
51. Критерії відмінностей між соціальними групами.
52. Поняття про соціально-економічний статус індивідуальності.
53. Вплив суспільної стратифікації на сімейне середовище.
54. Вплив статусного рівня на інтелект.
55. Детермінація індивідуальних відмінностей якістю життя соціальних груп.
56. Крос-культурна психологія: поняття про культуру.
57. Об'єкт і предмет диференціальної крос-культурної психології.
58. Специфіка крос-культурних досліджень.
59. Вплив суспільної стратифікації на сімейне середовище.
60. Культурні відмінності та їх прояви

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Факультет
Освітній ступінь
Спеціальність
Форма навчання
Семестр, курс
Навчальна дисципліна

Гуманітарно-педагогічний
Магістр
053 «Психологія»
1 семестр, рік 1
Диференційна психологія

Затверджено на засіданні кафедри

психології
(назва кафедри)

Протокол № 12 від «20» травня 2022 р.

В.о. завідувача кафедри _____ Мартинюк І. А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Екзаменатор _____ Полунін О. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
<u>ОС «Магістр»</u> <u>Спеціальність</u> <u>053 «Психологія»</u>	<u>Кафедра</u> <u>Психології</u> 2022-2023 н. р	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни <u>«Диференційна</u> <u>психологія»</u>	Затверджую В.о. зав. кафедри _____ (підпис) <u>Мартинюк І. А.</u> 2022 р.
Екзаменаційні запитання			
1. Предмет, завдання і методи диференційної психології			
2. Концепція особистісних рис Г. Оллпорта: особистісний диференціал.			
Тестові завдання різних типів			
1. Допишіть твердження: У межах вивчення індивідуальних відмінностей психофізіологічних особливостей людини Б.М. Теплов розробив програму дослідження властивостей нервової системи, у якій виходив із уявлень: _____.			
2. Близнюковий метод відноситься до класу: а) психогенетичних методів, б) апаратних методів, в) психолого-педагогічних методів; г) інтерпретаційних методів			
3. Установіть відповідність між поняттям та його значенням			
	Поняття		Значення
1	Акселерація	А	Явище, властиве всім сучасним дітям і підліткам, в порівнянні з попередніми поколіннями
2	Внутрішньогрупова (індивідуальна) акселерація	Б	Затримка фізичного розвитку і оформлення функціональних систем організму дітей і підлітків
3	Ретардація	В	Прискорення фізичного розвитку і формування функціональних систем організму дітей і підлітків

4	Епохальна акселерація	Прискорений розвиток окремих дітей і підлітків в певних вікових групах
---	-----------------------	--

4 Психологічний смисл індивідуального стилю діяльності – це зумовлена типологічними особливостями стійка система способів виконання діяльності, що складаються у людини, яка прагне до найкращого здійснення цієї діяльності. Це твердження є правильним:

- а) так;
- б) ні.

5. Який вид кореляції спостерігається, коли дитина «успадковує» разом з генами умови середовища:

- а) внутрішньопарна кореляція
- б) реактивна генносередовищна кореляція
- в) активна генносередовищна кореляція
- г) пасивна генносередовищна кореляція.

6. До основних властивостей нервової системи, виділених в експериментальних дослідженнях диференціальної психофізіології, відносяться: _____

7. Риси, які накладають такий відбиток на людину, що вона, як особистість, виокремлюється з оточення:

- а) акцентовані риси характеру
- б) риси темпераменту
- в) риси, що є характерними для волі
- г) типологічні риси особистості.

8. Здатність ЦНС змінювати свої морфофункціональні характеристики під впливом досвіду, називають

- а) сенситивністю
- б) спадковістю
- в) пластичністю
- г) гнучкістю

9. Установіть відповідність між поняттям та його значенням:

Стиль спілкування		Сутність	
1	Домінантний	А	перебільшення і емоційне забарвлення змісту повідомлення
2	Драматичний	Б	стратегія, спрямована на зниження ролі інших в комунікації
3	Відкритий	В	розслаблююча манера спілкування, що має на меті зниження тривожності співрозмовника
4	Заспокійливий	Г	прагнення безбоязно висловлювати свою думку, почуття, емоції, особистісні аспекти свого Я

10. Установіть відповідність між поняттям та його значенням

Поняття		Значення	
1	Геном	А)	Сума генів людини, які вона одержує від своїх батьків.
2	Генотип	Б)	Сукупність генів, характерна для гаплоїдного (однакового набору) набору хромосом особин того чи іншого виду
3	Генетична конституція	В)	Ідентичне поняттю генотип

6. Методи навчання

Методи організації навчальної діяльності студентів: лекція, практичне заняття, самостійна робота, консультація.

Словесні методи навчання: лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж.

Наочні методи навчання: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

Практичні методи навчання: вправи, графічні роботи.

Методи навчання залежно від типу пізнавальної діяльності студентів: інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий (евристичний).

Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: ділові та рольові (драматизація) ігри, дискусії і диспути, студентські наукові конференції, створення ситуації емоційно-моральних переживань, створення ситуації пізнавальної новизни та зацікавленості.

7. Форми контролю

Поточний контроль знань студентів проводиться в усній формі (опитування за результатами опрацьованого матеріалу, дискусії, професійно-орієнтовані завдання); проміжний контроль (тестування по завершенню опанування модуля) у письмовій формі; підсумковий контроль знань у вигляді екзамену в письмовій формі, з подальшою усною співбесідою.

8. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» зі змінами від 03.03.2021 р. протокол № 5 табл. 1.

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна результати складання		за
	екзаменів	заліків	
90-100	Відмінно	Зараховано	
74-89	Добре		
60-73	Задовільно		
0-59	Незадовільно	Не зараховано	

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

9. Методичне забезпечення

1. Диференційна психологія: ЕНК [для студентів спеціальності «Психологія»]. К.: НУБіП, 2020. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4623>

10. Рекомендована література

Основна

1. Диференційна психологія; за заг. ред. академіка С. Д. Максименка. Підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.
2. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.
3. Романевська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. Львів: Новий Світ, 2011. 236 с.
4. Мазяр О. В. Диференціальна психологія: модульний курс: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2017. 284 с.

Допоміжна

1. Cooper, C. (1997). Individual differences. Oxford, England: Oxford Univeristy Press
2. Gruszka, A., Matthews, G. & B. Szymura (Eds.), (2010). Handbook of individual differences in cognition: Attention, memory and executive control, Springer.
3. Eysenck, M. W. (1994). Individual differences: normal and abnormal. Hove, England: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
4. Leary, M. & Hoyle, R. H., Eds., (2009). Handbook of individual differences in social behavior. New York, N.Y.: Guilford Press.
5. Lynn C. Ourth. Differential Psychology: A Study of Individual Differences Kendall Hunt Publishing, 2002. 258 p.
6. Pervin, L. A. & John, O. P. (Eds.), (1999). Handbook of personality: Theory and research (2nd ed.) (p. 139-153). New York, NY: Guilford Press.
7. Лобанов А. П. Практикум по общей и когнитивной психологии: практикум Минск : БГПУ, 2014. 144 с.

11. Інформаційні ресурси

1. Марютина Т.М. Дифференциальная психология. Ч. I: URL: <https://ozon-st.cdn.ngenix.net/multimedia/1021489391.pdf> (дата звернення 10.05.2022).
2. Машков В. Дифференциальная психология человека. URL: <http://bookash.pro/ru/book/127450/differentsialnaya-psihologiya-cheloveka-uchebnoe-posobie-valerii-mashkov> (дата звернення 06.05.2022)
3. Мощенко А. Дифференциальная психология. Лекция 6. Исследование индивидуальных различий в процессе развития. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vwsq3o15BFY> (дата звернення 18.05.2022).